

LA COVA DE SANT IGNASI DE LOIOLA DE MANRESA DURANT ELS SEGLES XVII I XVIII

Antoni Borràs i Feliu

Els trets més importants de la història de la Cova de Manresa els va recollir, en les darreries del segle XIX, el conegut historiador Fidel Fita¹. Després d'ell, dos historiadors hi afegiren algunes dades tretes del fons de la Companyia, com els P. P. Joan Creixell² i Jaume Nonell³, o espigolades a l'Arxiu Municipal de Manresa⁴. Poca cosa més podríem afegir nosaltres si no s'hagués produït l'agradable sorpresa d'haver estat retornats a l'Arxiu de la Companyia de Jesús de Catalunya un lot de lligalls desapareguts durant la guerra civil 1936–1939, el contingut dels quals fa referència a esdeveniments del segle XVIII i, més concretament, als problemes econòmics produïts per l'expulsió de l'orde decretada per Carles III⁵.

Amb aquest material m'atreveixo a completar algunes dades. I malgrat que ens interessin ara, –com en altres ocasions interessaren la decoració modernista de la cova⁶ o els inicis del col·legi de Sant Ignasi de la mateixa ciutat⁷–, els esdeveniments del s. XVIII, no podem sinó resumir la història del segle precedent, prenent com a fonts les dades que ens ofereixen els documents sorgits a l'entorn dels plets entre els jesuïtes i els veïns pares caputxins. En aquest procés jurídic es recullen les respostes de diferents testimonis, que havien de contestar a les preguntes proposades per les parts. El testimoni que ens ofereix més informació és un que respon abastament a les 50 preguntes que fan els pares caputxins⁸. És principalment en les respostes d'aquest testimoni que es basa la primera part d'aquest estudi. Tinguem en compte que les seves afirmacions o constatacions històriques, pel context judicial en què eren fetes, podien ser refutades; això, pensem, dóna més credibilitat a les respostes. Recollim únicament les dades concretes, ordenant-les cronològicament.

1. FIDEL FITA y COLOMÉ, *La Santa Cueva de Manresa. Reseña histórica*, Manresa 1872.

2. JUAN CREIXELL, *San Ignacio de Loyola. Gloria póstuma*, Barcelona 1922.

3. JAUME NONELL, *La Cueva de S. Ignacio en Manresa*, Manresa 1918.

4. JOAQUIN SARRIET y ARBOS, *San Ignacio de Loyola y la ciudad de Manresa*, Manresa 1956.

5. Utilitzem els següents arxius: Archivum Romanum Societatis Iesu (ARSI), Arxiu del Regne de València (ARV), Arxiu de la Província de Catalunya de la Companyia de Jesús (APC).

6. ANTONI BORRÀS I FELIU, *La cova de Sant Ignasi a Manresa, i el Modernisme*, [en premsa].

7. ANTONI BORRÀS I FELIU, *Establiment dels Jesuïtes a Manresa, segons els documents de l'Arxiu General de l'Orde a Roma (1599–1683)*: «Miscel·lània d'Estudis Bagencs» 3 (1984) 169–185.

8. *Capítulos propuestos por los Capuchinos y contestación de los mismos*, APC. AC. OB. 90. Doc. 8º.

En primer lloc, el nostre testimoni recorda les afirmacions fetes per Maurici Cardona, durant els interrogatoris per a la beatificació d'Ignasi, a Manresa, que afirmà haver sentit del seu oncle, Bernat Roviralta, que arribà als 100 anys d'edat i que havia conegut Ignasi durant la seva estada a la ciutat del Cardener. Cardona havia dit, llavors, que Ignasi es recollia en una cova ubicada en uns terrenys de la seva propietat; per això parlava de la "seva" cova, que ell, junt amb la seva muller, regalaren el 27 de gener de 1602 a Lucrècia de Gralla y Moncada, marquesa d'Aytona, qui l'any següent la va cedir a la Companyia de Jesús⁹.

Poc després de marxar Ignasi, sense que se'ns doni la data exacta, es va col·locar una creu de ferro sobre la cova per a identificar-la.

El lloc de la cova era feréstec. Per això Ignasi de Loiola el va escollir. Una altra resposta a aquest interrogatori ens descriu la seva situació i aspecte l'any 1603. Hi llegim:

"Una cueva situada en medio de un ribasso a manera de bóveda cavada en un peñasco, tosca, llena de desigualdades y picos, que sobresalian en el techo y paredes, muy estrecha más a propósito para sepultura que para habitación, a la parte de Montserrate tenía una ventana formada naturalmente de la habertura de las peñas, por donde el santo mirava así a las casas de la Virgen de Ntra. Sra. de Montserrate, de Ntra Sra de la Guia...."

I continuava la descripció de la cova en la resposta següent:

*"Estava cercada la Cueva de malezas y espinas, sin poder passar sin herirse y lastimarse por lo qual ninguno hiba a ella, y pocos sabian que la huviesse. Pareciole al santo que alli ballava el Paradizo porque la aspereza le convidaba. Hizo una entrada angosta y escogiola por su morada y habitación"*¹⁰.

Sense modificació substancial la trobaren els jutges remissorials, quan varen visitar la ciutat del Cardener per a preguntar als testimonis de la població i visitar els llocs on Ignasi es va santificar. Per manca d'uns folis de les Actes, cal recórrer a la traducció que d'elles va fer al castellà Roig i Jalpí en la seva història manuscrita *Epítome histórico de Manresa*, narració que és citada moltes vegades en aquests interrogatoris. Ens situa en 1606:

"Bajaron de Viladordis los Ilmos. y Rvmos. Señores Obispos para ver y examinar la Cueva del Santo, que dista de la ciudad casi 200 pasos. Entraron y hecha oración la consideraron detenidamente; y vieron que dicha Cueva tiene la puerta mirando al sur; y la cabeza mirando al septentrión. El lado derecho de la Cueva que mira al occidente esta cerrado con pared de piedra, cal y arena: sin más luz que una ventanilla. Antiguamente cuando se acogió allí el

9. Resposta 5a, *Ibid.*, f. 23r.

10. Resposta 29 i 30, *Ibid.*, f. 29v.

*siervo de Dios Ignacio y hacía oración, no había pared; y así la entrada de la Cueva miraría también entonces al occidente. El lado izquierdo de la propia Cueva es de piedra firmísima, natural y fortísima, sobre la cual hay tierra, y allí, casi al lado, está edificada una capilla. Vieron en la Cueva una imagen de la Santísima Trinidad con el retrato del siervo de Dios Ignacio y una lámpara encendida. Tiene la Cueva 26 palmos de longitud, y de latitud 8, y 2 de altura. Hallaron en dicha Cueva 130 presentallas ofrecidas por milagros del Santo*¹¹.

No podem silenciar un fet precedent i prou significatiu. Ens referim a la petició formulada pel P. Francesc Rios, S.I., el qual, en presència del degà de Manresa, el canonge preposat, el batlle, regidors, la noblesa i el poble i d'Agustí de Ripoll, guardià del convent de Sant Bartomeu, demanà que fossin obertes les portes de la cova i que li fossin lliurats uns trossos de pedra per enviar-los a la reina d'Espanya Margarida d'Àustria. Fou fet així i, embolicades aquelles pedres en teixit d'Holanda i seda, i convenientment autenticat pel segell de la ciutat, li foren enviades¹².

Aquesta afirmació, com la següent, ens palesen que la Companyia de Jesús no havia entrat encara en possessió de la cova.

El mateix testimoni ens recorda que l'any 1603 el bisbe de Vic, Francesc Robuster i Sala, atenent a l'augment de la devoció envers el lloc, pagà la construcció d'una petita capella, la qual, dedicada a sant Ignasi Màrtir, permetria la celebració del culte diví en lloc no llunyà de la cova i en un nivell lleugerament superior¹³. El bisbe posà a les mans del seu vicari general, Joan Amigant, l'execució d'aquest afer. El diumenge *in Albis* d'aquest mateix any fou posada la primera pedra pel paborde de la ciutat Joan d'Aymeric. La petita construcció fou acabada prestament, i aviat veié les seves parets plenes d'*ex-vots*, testimoni de gràcies rebudes per la intercessió d'Ignasi. Aquesta devoció anirà creixent, encara més, amb el temps.

La resposta a la qüestió onzena ens situa al 18 d'octubre del 1609, i ens recorda el pelegrinatge del cardenal Francesc d'Escobleau, arquebisbe de Bordeus, i el cardenal de Sourdis, junt amb el seu mestre de cerimònies Pere Noufre. Acompanyats pel P. Antoni Sigala, S.I. demanaren a Thomas Fadré, canonge de Manresa, que guardava les claus de la cova que l'obrí, i una vegada dins, passaren a treure unes pedretes de la roca i a omplir uns gerrets amb l'oli de la llàntia que cremava davant una estàtua d'Ignasi vestit de penitent. Els gerrets foren lliurats al cardenal, el seu secretari i el P. Sigala; les

11. J. CREIXELL, *op. cit.*, 74-75.

12. Consta per acta notarial del 19 de desembre de 1602 i adduïda a la resposta 10 dels citats capítols, f. 24v.

13. Resposta 31. *Ibid.*, f. 30r. Amb la descripció del seu recinte.

pedres foren lliurades al cardenal i al P. jesuïta acompanyant¹⁴.

Amb motiu de la beatificació d'Ignasi la ciutat va escriure al Papa i altres personalitats eclesiàstiques i civils testificant la gran devoció dels manresans per aquell lloc, tot recordant la recent visita del virrei de Catalunya, el duc de Monteleón amb la seva dona i la seva mare, la duquesa de Terranova¹⁵.

Hem estudiat l'origen del col·legi de Sant Ignasi de Manresa¹⁶. Ara voldríem sols recordar que la presència a la ciutat del Cardener d'alguns pares i germans, malgrat que fossin molt pocs, havia de portar a l'augment de la devoció al sant. Devoció que exigia millores: la ciutat estava interessada a millorar els seus accessos; i els jesuïtes desitjaven anar enriquint l'interior de la cova.

Per a molts devots, la cova esdevingué un lloc de pelegrinatge. Molts eren els qui deien haver rebut especials favors del sant. Aviat corregué entre ells que l'oli de la llàntia, que cremava sempre a la cova, tenia efectes curatius i que ajudava les mares a tenir un bon part. Anaven a la cova en busca d'ajut i hi tornaven amb les seves presentalles d'agraïment. Les cartes *ànnuas* d'aquests anys quasi es redueixen a constatar aquest fet¹⁷. La devoció anà en

14. Resposta 11. *Ibid.*, f. 25r. Aquest exemple d'un important dignatari de l'Església serà ben aviat imitat.

15. Resposta 35. *Ibid.*, f. 31r.

16. Vegeu nota 7.

17. "Cuius rei fama etiam apud externos percerebuit, et illis desiderium et visendi specum et divi reliquii petendi accedunt", *Annua 1621*. ARV. Clero 1488. f. 358r. Aquesta carta ens assabenta també que la residència veïna a l'Hospital de Santa Lúcia assolí la categoria de col·legi. "Spelunca Ignatianae Sanctimoniae rudimentis nobilitata, laxata est, et ornata ab nostro sacerdote pulcherrime complanata sirupesproclivitatís asperitas, adeo, ut cuiusvis conditionis et sexus homines et accessus facilitate incitamento; et continuatam festis praesertim diebus, profussae multitudinis frequentiam et religionem [...]", carta ànnua 1624. *Ibid.*, f. 381r. A continuació al·ludeix al desig que els devots de Sant Ignasi tenien de poder-se endur oli de la llàntia de la cova. Torna sobre el mateix aspecte en l'ànnua del 1625: "Spelunca [...] Sacerdotis nostri cura exornata pellucetibus asarotis, votis piorum redditus in dies agustior". *Ibid.*, f. 403v. I encara 10 anys després: "Spelunca B.P.N. Ignatii magni indigenarum et advenarum frequentia invisitur tanta est enim loci religio ut ingredientis animus sacro quodam honore percusus, in mirum pietatis sensum, et caelestem dulcedinem colliquescat. Eiusdem reliquiae quotidianae prope miraculis clarescunt, rarissime admoventur vulnere vel morbo cui non medeantur, sed praecipue foeminis partus difficultate periclitantibus auxiliantur [...]" *Annua 1636*. *Ibid.*, Arag. 25^l. f. 323v.

augment, sobretot després del prodigi que tingué lloc en 1627 en el seu interior¹⁸.

Entre les millores que aviat aniran convertint aquella balma en una cova veiem la senzilla paret que es construí paral·lela al fons rocós, tancant l'ampla obertura, i deixant només una finestra perquè es pogués veure Montserrat i una porta lateral.

El P. Joan Ballester, rector del col·legi, l'any 1625 manà substituir el marc de la porta, que era de fusta, per un de pedra tallada i anivellar el terra de la cova cobrint-lo amb rajoles de València¹⁹. El mateix any visitaren Manresa els jesuïtes que tornaven de la congregació de procuradors de Roma, fent un donatiu perquè es pogués arreglar la capella on Ignasi havia experimentat el conegut "rapte", dins de l'Hospital de Santa Llúcia. L'any següent quedà acabada la millora. Junt amb la cova, hi havia a Manresa, doncs, un altre lloc

18. El fet és conegut, però creiem que el text de l'annua d'aquell any no ha estat publicat. Per tractar-se d'una font coetània al fet, creiem oportú donar-la a conèixer. Hi llegim: "Fuit ergo lapidea illa Christi imago ad sinistrum speluncae latus sub excavatae rupis flexu, per annos plures, neque longi temporis decursu quidpiam singulare, a confluyente multitudine deprehensum est. Coeterum hoc anno, tertio calendis Augusti in ipso scilicet Sti. Patris Ignatii pervigilio, quo tempore, officium completorii peragebatur solemnium vocum et tibiarum concentu, in sacello quod imminet speluncae observatum est ab aliquibus dextri lateris vulnus quasi rubescere, sensimque sanguinem humorem stillare, qui ad ima corporis defluebat. Cohorruere scilicet tantae rei spectatores, ac devocatis qui audiendae sacrae psalmodiae vacabant, rem placuit attentius explorare. Admonet vir primarius cereum accensum, et perspicue videt mirabilem illum humorem a latere promanare, perinde subentem ac vividum, quasi e vivo corpore scaturiret. Qua fluebat relinquebat sui vestigium, ad imos delapsos pedes constitit, et conglobavit se. Pars etiam versus ventrem divertit, et in duas collecta guttas pedes petivit, fenoribus et tibiis aliquantulum cruentatis. Exsurgit inspector, linteolo, pulverem e reliquo saxo rei planius intuendae, et praesertim, et praeter erumpentem denuo e latere cruorem, in sacro vertice inter spinarum oculos, exiguas eiusdem humoris guttas deprehendit. Tenebat spectatores ingens admiratio, sed haec in stuporem versa, cum coniectis oculis in utramque Crucifixi manum apertissime cernunt ortum inde quasi rubidum cruorem, in ipsum thoraca pectoris longo ductu profluere, et in sinistra quidem manu largius aliquantulum ipso nempe saxo, in quo sculpta imago, ex redundantia delapsi cruoris, etiam rubescere. Iteratur accuratius inspectio, et humor ille mirabilis denuo erumpit, et brachia, femora, tibias cruentat. Adhibentur medici et interposita iurisiurandi religione, rem miraculo non vacare testantur, nec ibi quidpiam naturae, vel artis subesse posse. Habuit miraculum testes innumerablis, sexdecim tamen ex his delecti, quorum iuratorum testimonio, publicis consignatum est tabulis, praecipiente ausetano episcopo, cui ecclesiasticum ius est in Manresanum territorium. Permanent etiam num miracula vestigia. Aruit humor ille sanguineus, et obscurior fit, firmat tamen miraculi fidem. Admirandus hic eventus sacrum speculcam, tota provincia, celeberrimam fecit, et multorum excitavit coniecturas. Faxit deus O. M. ut eventus omnes, quicumque tandem portententur, ad maiorem Divini sui nominis gloriam refeantur". *Ibid.*, fols. 426r-426v.

19. El seu interès per a millorar la cova li va merèixer elogis del pare general per carta 16/11/1626. *Ibid.*, Arag. 8, l. f. 59r.

ignasià: l'hospital de Santa Llúcia. El bisbe d'Elna, Onofre Reart, a petició dels pares Caspe i Collado, adquirí casa i hort veïns i en féu donació a la Companyia. En aquest lloc es construï, ben aviat, la residència dels jesuïtes, que en 1621 assoliria la categoria de col·legi. Des d'aquest lloc els jesuïtes atendrien la no massa llunyana cova²⁰.

La concessió per part del Papa Alexandre VII d'indulgències als qui practiquessin els exercicis ignasians alimentà un vell desig dels jesuïtes de l'antiga província d'Aragó: construir al costat de la cova una casa on poder fer aquests exercicis. L'argument utilitzat era vàlid: si és bo i convenient fer els exercicis, on millor que en el mateix lloc on foren escrits?

Aquesta idea s'anirà consolidant. Era una obligació de tota la Companyia col·laborar en el millorament de la cova i del que es pogués fer per al seu servei espiritual. La carta escrita pocs anys després pel P. Francesc Xavier Cabirol al P. General i que afegim en l'apèndix en seria potser la peça més significativa²¹.

Per a assolir aquest desig, dues coses eren necessàries: la millora de la cova i la construcció d'un edifici apropiat.

L'ambient interior de la cova era molt reduït. Era pràcticament impossible de celebrar-hi l'eucaristia. Hom cregué necessari doblar la seva llargada, dedicant aquesta ampliació al presbiteri i a la sagristia, dividits per una paret que mantingués la roca del sostre²². La mateixa raó tècnica obligaria a solidificar la paret de tanca lateral, aspecte aquest que ben aviat veurem realitzat.

En 1660 començarien les obres. De bell antuvi es construï un fonament de pedra tallada tot al llarg lateral de la cova sobre el qual després hom pogués edificar la paret de tanca definitiva i convertir-la en una mena de retaule i alhora façana lateral.

Paral·lelament hom inicià l'edificació de la residència. L'antiga capella de Sant Ignasi esdevingué la planta de la torre d'uns 33 metres, que havia de servir de pauta arquitectònica i ensem de suport al cos pròpiament dit de l'edifici.

Potser va ser imprudent no parlar abans amb els frares del proper convent de Sant Bartomeu. Les relacions entre jesuïtes i caputxins sembla que havien estat fins aquell moment bones, car ja hem vist participar alguns caputxins en les festes organitzades en honor de sant Ignasi i altres celebracions. Jurídicament no era necessari que la Companyia demanés cap permís als caputxins, ja que construïa en terreny propi i estava dispensada de respectar

20. Àmpliament tractat per J. CREIXELL, *op. cit.*, 29-36.

21. Carta del P. Francesc X. Cabirol al General Juan Pablo Oliva, Manresa a 1/9/1669. Vegeu apèndix.

22. Àmpliament exposat per J. CREIXELL, *op. cit.*, 75-76, amb il·lustracions gràfiques.

el privilegi dels ordes mendicants, perquè havia rebut de la Santa Seu un contraprivilegi que invalidava l'anomenat de les "canes", pel qual tots els convents dels ordes mendicants tenien reservat entorn del seu edifici un espai de 300 canes en què cap altre orde no podia edificar-hi. Conscients, a Roma, que l'observança d'aquest privilegi hauria impossibilitat a la Companyia de Jesús d'obrir cap col·legi, i tenint en compte que aquesta comptava amb un règim econòmic particular, no basat en les almoines, Roma la va declarar exempta d'aquell privilegi, permetent així a la Companyia aixecar els col·legis on aquesta cregué més adient. Però una cosa era el dret a edificar i una altra els malestars, les rancúnies, etc. que podien provocar en els convents propers. Per això, i de fet moltes vegades, les construccions de la Companyia trobaren dificultats d'ubicació per la proximitat a convents d'altres ordes. Això passà amb la casa projectada vora la cova.

Presentaren els caputxins llur queixa al tribunal civil per a obtenir la prohibició d'aquelles obres. Al·legaven que l'edifici en construcció els "dominaria", que des de les finestres de la torre hom podia albirar els seus horts, àdhuc les seves cambres. Els jesuïtes contraatacaren adduint que des de la paret de tanca del convent els frares podien tafanejar el que ells podrien fer en el seu propi hort. Tot i que la discussió versa sobre un punt que únicament pertanyia als dos ordes, la ciutat no podia sinó assabentar-se amb el conseqüent escàndol. Aquest fou el motiu que mogué el provincial de la Companyia, Ginés Vidal i el dels caputxins, fra Jacinto de Sant Julian, a signar una concòrdia, "los dos juntos hayan considerado que no es bien tales religiosos pleitear por no dar al mundo exemplo de litigar", per la qual el 28 de gener de 1661 els jesuïtes es comprometien a tancar les finestres ja construïdes i no obrir-ne de noves, i els caputxins a aixecar un pam la paret de tanca i deixar al darrere un espai buit que impedís pujar-hi fàcilment²³.

Aquesta concòrdia pogué semblar la fi d'un desagradable afer, però de fet en fou només l'inici. A partir d'aquest moment dues qüestions, de caire absolutament independent, enterboliren les relacions entre ambdues comunitats: la primera, la suara esmentada construcció del nou edifici; la segona, l'autenticitat de la cova de Sant Ignasi que els caputxins començaran a reivindicar a partir d'aquest moment per a una cripta que havien construït sota del seu claustre, integrant-ne un conjunt de quatre pensades com a lloc de recolliment per als religiosos, una de les quals fou dedicada al fundador dels jesuï-

23. Concòrdia establerta el 28 de gener de 1660. Doc. 3. APC. AC. OB.90. f. 6r-6v. Vegeu també el doc. 2. *Ibid.*, fols. 2r-2v. Com que tota la documentació havia de ser enviada a Roma, allí trobem tot un gros lligall amb correspondència creuada entre diferents membres de l'orde a la província i amb Roma. ARSI F.G. 798.

tes²⁴. Segons les respostes del testimoni que nosaltres seguim, aquestes criptes havien estat construïdes entre 1663 i 1664, en un lloc on no havia existit res abans²⁵.

Nosaltres pensem que en el fons només hi ha un problema: la construcció de l'edifici. L'autenticitat de la cova seria posada en qüestió pels caputxins per a intentar treure valor a la cova dels jesuïtes i, per tant, que no construïssin allà aquell edifici que tant els molestava i que, ho veiem en els mateixos documents del plet, també els treia la vista sobre el Cardener i l'entorn.

Tots dos enfrontaments, hé que nodrint-se i reforçant-se mútuament, avançaren i acabaren independentment l'un de l'altre. Vist a distància ens sembla més fruit d'un esperit propens a les picabaralles que no a l'afany de resoldre problemes seriosos, però situats a les darreries del segle XVII i començaments del XVIII ens poden ajudar a comprendre millor el tarannà religiós i cívic del moment.

La documentació que vindrà adduïda en els successius plets té un doble caire: en el plet referit a l'edifici ens trobem amb l'estudi topogràfic del terreny, amb diferents plànols, presentats per ambdues parts, amb l'especificació de les alçades, distàncies, característiques del terreny, etc., dirigit tot a demostrar la molèstia que a ambdues parts podia produir o no la nova construcció. Precisament un dels lligalls recobrats en guarda un petit ventall²⁶. En el que estudia l'autenticitat de la cova trobarem diferents llistes amb preguntes proposades per les dues parts contendents que cerquen d'establir la història d'ambdues ubicacions, el seu origen i culte, i, sobretot, el que els coetanis d'Ignasi o llurs fills poguessin testificar²⁷. Com hem dit abans, d'aquests interrogatoris hem tret nosaltres la majoria de la informació.

Si el primer plet es comprensible, car cada banda podia tenir unes raons fins a cert punt vàlides, i que, com demostrà la primera concòrdia es podien conjuminar, el plet sobre l'autenticitat de la cova ens resulta poc menys que inexplicable. Que un fet conegut per tota la ciutat, del qual fins aquell moment ningú mai no havia dubtat, ara es qüestionés i, precisament, per qui fins aquest moment no únicament havia callat, sinó, fins i tot, participat en les

24. "En el año 1663 se hizieron en dicha huerta, bajo el claustro del dicho convento quatro ermitas, puesto de toda consolación para los religiosos, y estan tan bien dispuestas y adornadas que apenas llega persona forastera en esta ciudad que no llegue a ver dicho monasterio y convento, iglesia y dichas ermitas", resposta 24. *Ibid.*, f. 28v. Vegeu també Resposta 35. *Ibid.* f. 32r.

25. Vegeu nota 17. A més, totes les respostes des de la 38 a la 45 recalquen la falsedat de la cova dels caputxins.

26. *Proces del Visori de la Casa de la Sta. Cova de St. Ignasi de Loyola y convent de S. Bartomeu de Religiosos Caputxins de la ciutat de Manresa*. APC. AC. OB. 92.

27. Resulta sorprenent la minuciositat de l'escorcoll. Hom pregunta sobretot el que pugui tenir alguna relació amb el plet i il·luminar els jutges.

festes que a la cova ignasiana s'havien celebrat, ens deixa perplexos.

Sigui quin sigui el motiu que mogué els caputxins a presentar aquella cripta com l'autèntic lloc on Ignasi féu penitència, el fet és que començaren a fer córrer que ells posseïen l'autèntica cova.

La ciutat de Manresa i el seu consistori s'havien identificat amb la cova tradicional. L'havien millorat, defensat, quasi mimat, havien participat en les successives festes²⁸, que anaren enriquint la seva història; per això, ben aviat, el dia 20 de setembre de 1664, protestaren corporativament. Respongué el P. Guardià preguntant si aquell acord havia estat pres lliurement o per pressions d'altres, al·ludint als jesuïtes. El consistori respongué enviant dos síndics que personalment informaren els caputxins sobre el que corporativament s'havia decidit. D'amagat els caputxins acceleraren el coronament dels quatre àmbits subterranis, i el dia 4 d'octubre, festivitat de sant Francesc d'Assís, els inauguraren solemnement, celebrant la missa a la capella de Sant Ignasi i no a la del *poverello*, tal com hauria postulat la litúrgia del dia²⁹.

La reacció del consistori no podia trigar. Aquell menyspreu exigia una resposta. Fou el *Manifiesto sobre la Verdad y unidad de la Santa Cueva*, escrit per Francesc Vicens, per encàrrec del Consell General³⁰.

Mentrestant quedava per resoldre l'altre plet. La concòrdia havia quedat reduïda a paper mullat. A Roma, el vicari dels caputxins i el P. Gosvino Nickel, general dels jesuïtes, celebraren una reunió amb el P. Jacint Piquer, provincial de l'Aragó. Tots coincidiren que calia acabar amb aquelles diferències. Sortiren cartes de Roma recomanant el compliment de la concòrdia de 1661, que semblava molt apropiada. Encara des de Roma el P. Piquer informava els seus súbdits sobre la trobada i, una vegada retornat a Barcelona, escrivia al superior dels caputxins:

“Muy Rdo. en Xto. Padre. La santa obediencia me envió a Roma y luego que llegué allá, me hizo cargo Nro. P. General de unas quejas Rmo. P. Vicario general de los Padres Capuchinosle había dado que los Padres de Manresa en una torre que edificaban sobre la santa cueva de S. Ignacio N. Padre habían dejados ventanas de las cuales se podían ver el convento, etc. al punto escribí a Manresa que se cerrasen las ventans, como se hizo, aunque no habiendo escalera aun, ni suelos, nadie podía subir a mirar desde las ventanas, y de todo di razón a N. P. General y al Rmo. P. Vicario general que es gran religioso, amicisimo de N. P. general; con que está queja quedó satisfecha”.

28. “Es fa cada any processó solemne, els regidors [...] portant la reliquia del dit pulgar [de Sant Ignasi]”, *Capítulos propuestos*, Resposta 15. *Ibid.* f. 26v.

29. J. CREIXELL, *op. cit.*, 104-106.

30. *Ibid.*, 84-87.

I finalitza:

*“He llegado de Roma, y hallo las materias como antes, y será sin duda, la cusa de no haber visto v. paternidad reverenda las ordenes del Rmo. P. Vicario general por haberse perdido o por no haber llegado: pero si las ha recibido y no le parece ejecutarlas, darme licencia para pedir justicia acá y en Roma; y me penara en el alma que entre dos religiones tan unidas en caridad haya de haber pleitos con nota de los seglares, y no creo daran la culpa a la Compañía; máxime personas de buen voto y desapasionadas, de las cuales me consta que algunas en Manresa han dicho a los padres capuchinos que no tenían razón ni justicia. Verdad es que me dijo el Rmo. P. Vicario general que tres o cuatro eran los que movian estos disturbios. Vuestra paternidad reverenda me responda; y si tiene alguna queja de la Compañía digámela que yo le daré cumplida satisfacción y le serviré en todo com debo y regaré al Señor que a V.P.M.R. guarde”.*³¹

En no rebre cap resposta, tant el provincial com el rector de Manresa cregueren que els caputxins acceptaven el que Roma havia establert i en 1677 reemprengueren les obres de la casa. Això disgustà els caputxins, que de nou acudiren al Tribunal Civil, mentre els jesuïtes ho feien a la Reial Audiència de Barcelona. Ignorem les raons del síndic de la Reial Audiència per a acceptar les al·legacions dels caputxins. El cert és que decretà la suspensió de les obres fins que l'assumpte quedés definitivament clarificat. Per això la casa restà inacabada fins al 1725.

No podent continuar les obres, hom aprofità el moment per a recomençar la decoració de la cova. Com que aquesta quedava lluny del convent no havia quedat afectada per la decisió judicial.

Com que ja vàrem parlar de la decoració de la cova, en prescindim ara, tot recordant que la seva fastuositat es deu a Joan i Francesc Grau, pare i fill, respectivament, i al seu deixeble Josep Sunyer.

Disturbis interns de la ciutat, i sobretot la guerra de Successió espanyola, ralentiren les obres i expliquen que encara no fossin acabades a principis del segle XVIII.

Amb això arribem a un moment decisiu: l'11 d'octubre de 1721 en què el P. General dels jesuïtes, Miquel Àngel Tamburini, envià una carta al P. Francesc Xavier Sierra, visitador i vice-provincial, el qual tot reconeixent les dificultats econòmiques pròpies de tota postguerra, no amaga que part de la culpa de la penúria econòmica de la província era deguda a la mala gestió dels seus administradors. Però el que d'aquesta carta ens importa és l'accepta-

31. Text citat en *Ibid.*, 87-88.

ció del nomenament, fet pel P. Provincial, del P. Jacint Sardeny com a encarregat de portar l'obra de la cova endavant³². L'única dificultat amb què es trobava el general era la de cercar un substitut al P. Sardeny, per a quan fos necessari. De moment aquest pare rebé el qualificatiu de *prefecte*, que aviat canviaria pel de *superior*. També confirmà, el general, el nomenament del germà Josep Gelat com a ajudant. En 1723 adjudicà dos nous pares, com també el costumari pel qual havien de regir-se³³. Durant tot el segle XVIII el nombre de residents a la cova oscil·larà entorn dels tres pares i tres germans, fins al mateix any de l'expulsió³⁴.

El P. Sardeny es prengué el càrrec amb molt d'interès, intentà d'arribar a una concòrdia sobre els dos plets pendents, manà de redactar memorials i enquestes, buscà arquitectes que estudiessin les dificultats posades pels caputxins i manà de redactar les conseqüències. Ensenms tingué cura de la part econòmica, procurant que la cova tingués unes rendes pròpies que li permetessin independitzar-se del col·legi.

En el memorial deixat després de la visita del provincial José María de Leris podem llegir:

*"En esta primera visita de la Santa Cueva, después que es habitada, reconozco materia para mucho consuelo de cuantos, como verdaderos hijos de nuestro Padre San Ignacio, amamos tan venerable lugar. Doy, pues, las gracias al Padre Administrador por lo mucho que procura el ornato y veneración de la Santa Cueva, como también por lo mucho que se aplica a la conservación y aumento de sus propios [els bens dels que hauria de viure la casa] y le ruego insista en el mismo conato a mayor gloria de Dios y de Nuestro Santo Padre"*³⁵.

32. "Pues aunque la injuria de los tiempos y las guerras pasadas han sido mucha causa de los daños que lleva la provincia; no hay duda, sino que la mala administración, es la mayor parte de tantas ruinas. [...] Ha puesto ya en ejecución la idea que me tenía comunicada para el mayor culto de la Santa Cueva de Manresa. De el P. Sardeny, a quien V.R. ha nombrado por el primer morador, no dudo que habrá admitido con gusto la asignación, por el especial afecto, con que me consta, que mira por la veneración del lugar". Carta del P. Miguel Angel Tamburini a P. Francesc Sierra, Roma 11/10/1721. APC. AC. CG. 7. fols. 546r-551v.

33. Carta del pare general M. A. Tamburini al P. Francesc Sierra. Roma 10/1/1722. *Ibid.* f. 552r. No sembla que tothom estigués d'acord que ja residissin jesuïtes a la cova. El general escriu al nou provincial P. Josep Matias de Leris el 22 de maig de 1723: "Desseo saber como va saliendo la idea de tener aquellos dos sugetos que cuyden de la decencia, ornato y deboción de la Cueva de Ntro. Padre, porque oygo que unos la aprueban y otros la contradizen". *Ibid.* fol. 568r.

34. Segons els catàlegs conservats a la Biblioteca Borja (+M 3-1-2) sabem que en 1754 hi residien tres pares i tres germans, en 1758 quatre i dos, en 1760 quatre i dos, en 1761 quatre i tres, en 1762 quatre i dos. L'any de l'expulsió tres i tres. APC. AC. P.E.17.

35. Memorial citat a J. CRENELL, *op. cit.*, 100-101.

El general havia insistit en aquesta idea: calia augmentar el capital i únicament esmerçar-lo en terrenys que fossin productius³⁶.

L'empenta de l'administrador, l'augment de les propietats, les obres que anava realitzant no podien deixar de molestar els caputxins; a més, probablement s'assabentaren que el potentat José de la Puente y Peña, Marquès de Villapuente, havia decidit fer construir un noviciat al costat de la cova de Manresa i que havia ofert per a aquella obra la important quantitat de 80.000 rals de vuit. Malgrat la seva inesperada mort, la Companyia rebé aquella quantitat³⁷.

En aquest moment tan delicat, el P. Sardeny, portat pel seu zel, cometé una imprudència: va obrir aquelles finestres de la torre que el P. Jacint Piquer havia manat tancar com a conseqüència del conveni amb els caputxins. Esverats per aquest fet i coneixedors de la declaració de residència per la casa ja construïda, els caputxins protestaren davant la nunciatura i, l'arquebisbe de Rodes, Alexandre Aldobrandini, contestà el 6 de maig de 1729 manant aturar de nou les obres. Aldobrandini passarà l'afer, l'any següent, al bisbe de Vic, Ramon de Marimon i Corbera³⁸, i aquest el delegarà al rector de Sallent, Joan Llobera, que crearà, el 23 de juliol de 1732, un tribunal a la sala capitular de la Seu de Vic encarregat d'estudiar tota la documentació que li presentessin.

El P. Sardeny demanà còpies de tots els documents considerats importants al col·legi de Barcelona: les actes de beatificació i canonització del fundador, l'acta notarial de la donació de la cova feta per la Marquesa d'Aytona en 1602, i tots els altres testimonis que poguessin servir per a provar l'autenticitat de la cova³⁹. L'examen de la documentació va durar del 29 de juliol al 29 d'agost, dia en què es decidí que totes les al·lusions a la cova que s'havien fet durant aquells dos segles es referien sempre a la que tenien els jesuïtes i cap d'elles a les que al·legaven tenir els caputxins.

36. "Por lo que mira a las limosnas de Indias para la Cueva de Ntro. Sto. Padre ordenará V.P. se pongan todas en un arca de dos llaves; de las quales, la una tendrá el rector de el Collegio y la otra el Administrador de la Sta. Cueva: mandando con precepto de Sta. Obediencia que de ello no se saque cantidad alguna por ningún título o urgencia; sino quando huviere ocasión de comprar tierras de regadio; lo qual, tampoco se executará sin que preceda consulta del Rector con sus consultores y el administrador, sobre la utilidad y seguridad de la compra, avisando antes de todo al Provincial para que en vista de los informes determine lo conveniente". Carta del General Miguel Angel Tamburini al P. Provincial Josep Mathia de Leris. Roma, 5/5/1725. *Cartas de los Generales a la Provincia de Aragón*, APC. AC. CG.7. fols. 582-583.

37. Una breu biografia d'aquest mecenes de tantes obres religioses en J. CREIXELL, *op. cit.*, 102-104.

38. Vegeu còpia del nomenament a APC. AC. OB.90. Doc. 19, fols. 90r-93v.

39 Per exemple, vegeu petició dels documents relacionats amb la vida d'Ignasi. Doc. 14. *Ibid.* fol 59. Procés de canonització i butlla. Doc. 15, fols. 62r-69v.

Seguí aleshores l'examen sobre el terreny, no gens fàcil, ja que els caputxins s'havien negat, de bell antuvi, a rebre els investigadors. A la fi acceptaren la solució de nomenar ells un arquitecte, en Josep Morato, que amb Josep Arnaudies, elegit pels jesuïtes, serien els encarregats de fer l'examen pericial. El 20 de novembre del mateix 1732 quedà establert de manera definitiva que l'única cova autèntica era la que sempre havia estat considerada com a tal⁴⁰. La importància de la sentència explica que s'imprimís i es donés a conèixer a tothom⁴¹.

Per altra banda el pacte o concòrdia entre els superiors d'ambdós ordes religiosos permeté tancar el plet que frenava la continuació de les obres⁴².

Ara finalment podia, la Companyia, portar a terme el desitjat noviciat, pagat pel Marquès de Villapiente. Però la situació del lloc es va mostrar poc adient, i per això, després de dos anys, els novicis tornaren a Tarragona. La donació del marquès fou aprofitada totalment per a construir una gran església, la qual avui encara podem visitar. No fou fàcil: en tota la documentació apareix sempre el temor d'una nova intervenció dels caputxins. Hom cercà de construir-la en el lloc més llunyà del convent⁴³. El mateix P. Creixell ha estudiat la problemàtica de la construcció, els canvis de plànols i la realització definitiva. Acabada la construcció, l'expulsió de l'orde decretada per Carles III impedí la decoració interior, que es obra dels segles XIX i XX.

Les cartes ànnees d'aquests anys posteriors a les concòrdies amb els caputxins respiren certa serenitat i joia per les obres que es van portant a terme. La de 1735 ens parla de la cambra que s'ha construït davant de la cova a manera de vestíbul i que la comunicarà amb la futura gran església⁴⁴. La del 1740 constata que des del 1737 al 1740 s'ha esmerçat, en les construccions, la notable quantitat de 2.000 escuts. Les obres ja acabades permetran que els jesuïtes passin a residir-hi⁴⁵. I quan s'hauria pogut preveure el desastre que s'atansava, amb l'expulsió de la Companyia, hom parlava amb certa satisfac-

40. Els originals o còpies a APC. AC. OB.90. fols. 109r.-166r.

41. *Executoria de la sentència proferida a 23 de agosto 1730 poreal Em. Sr. D. Alexandro Aldobrandini*, Barcelona, 10 pp.

42. Concòrdia entre les dues ordes 26/10/1734. *Ibid.* fols 166r-170r.

43. J. CREIXELL, *op. cit.*, pp. 107-119.

44. "Viget ut antea ingens populorum frequentia, haec pia loca venerantium. Exstructum hoc anno est pulchrum sacellum, quod loco atrii erit, et transitus ad novam ecclesiam construendam", ARSI. Arag. 26. f. 73r. I les obres aniran avançant: "Novum, quod erigitur templum, satis quidem magnificum, magno quidem fervore in altum producitur", *Annua 1754. Ibid.* f. 80r.

45. *Annua 1737-40. Ibid.* f. 80r.

ció de les millores efectuades en tots els santuaris ignasians de la ciutat⁴⁶.

Són moments d'eufòria econòmica a Catalunya que trobaran l'apropiat ressò en l'augment de les rendes, també d'aquesta casa, la qual cosa facilitarà obrir les portes a nous candidats, futurs novicis. El general insisteix en el fet que l'elecció de candidats sigui proporcional a les obres que es tenen en les diverses regions que integrava l'antiga província d'Aragó; i, donat el creixement de la Companyia a Catalunya, demana que no faltin els catalans, perquè els futurs jesuïtes del Principat siguin coneixedors de la llengua del país⁴⁷.

Un darrer lligall ens permet de conèixer les propietats que tenia la cova en el moment de l'expulsió, una prova més de la bona feina feta pel P. Sardeny. Interessant per a la història local de la ciutat, car, com s'acostumava a fer en documents semblants, enanar enumerant les diferents propietats se'ns en dóna la història econòmica. Nosaltres ens limitarem a enumerar-les i a indicar el preu que el govern trauria de vendre-les, com també les rendes que produïen.

La política econòmica dels superiors de la cova, tot seguint les abans esmentades indicacions de Roma, va produir els seus fruits. Tenim a les mans el *Libro de Raizes de la Sta. Cueva de la Compañia de Jesús de Manresa*, començat en 1743; segueix el sistema aleshores tradicional: s'ingressen, tot al llarg del còdex, les diferents propietats o altres fonts de riquesa, com censos i censals. Hi queden pàgines blanques entremig per a possibilitar llur ampliació. De cada una d'aquestes fonts se'n dóna l'origen: compra, donació, permuta, les seves característiques. Gran part d'elles provenen de l'època del P. Sardeny. En total ens trobem amb tretze entrades, entre les quals no figura l'edifici de la santa cova, ja que és ella la receptora dels rèdits⁴⁸.

També s'ha recuperat un altre còdex que complementa l'anterior, car ens dóna la situació uns 25 anys després, en el moment de l'expulsió.

És prou coneguda la perfecció amb què aquesta es portà a terme, i les mesures que es prengueren per a assegurar que no es perdés res del que els jesuïtes havien tingut. Intervencions posteriors varen anar determinant el que calia fer amb cada una de les coses; en concret es creà un cos perquè tingués cura dels afers econòmics. En el cas de la cova fou nomenat en Josep Enric, a qui s'encarregà l'estudi del volum econòmic de les propietats i que veïés què se'n podia treure de cada una en el moment de la seva venda. Un volum fac-

46. "Huic domicilio praepositus a P. Francisco Sierra, Provinciae Visitatore, nullum non movit lapidem, ut speccum domini nostrae adiacentem, et Ignatii hospitio, et lachrymis consecratam elegantissime exornaret. Immo et novae Ecclesiae amplitudo et domicilii redditus non exigui ipsius labori et industria magna ex parte accepta referuntur". *Annuæ 1760. Ibid.* f. 117v.

47. Carta del P. General Francesc Retz al P. Josep Andosilla provincial. Roma 8/5/1748. APC. AC. CG.7. f. 673r.

48. APC. AC. OB.93.

tici agrupa totes les decisions preses, tota la informació enviada a Madrid, i part de la correspondència acusant el rebut dels diners enviats. Mes per mes hom enviava els comptes a Madrid⁴⁹.

Però el document més important és el que encapçala el còdex *Estado general de los bienes Raizes que se han de vender de la Casa de la Sta. Cueva de San Ignacio de Manresa y sirve para el Husso de la Junta*, signat el 6 de febrer de 1770.

A causa de la seva llargària reproduïm en l'apèndix únicament els trets més importants, prescindint de dades que per a un estudi econòmic serien indispensables, però potser per a tenir una idea general del que havia posseït la cova no són imprescindibles⁵⁰.

De bell antuvi, en el còdex de 1770, constatem la manca de les propietats més importants i que figuraven al començament del citat *Libro de Raizes* del 1754; ens referim a un conjunt de propietats adquirides als temps del P. Sardeny, com són el conjunt del Castell de Suu i quadra, amb les seves muralles, fortaleses i edificis, amb les terres, delmes, censos i lluïsmes, comprat el 9 de juliol de 1726, el lloc de Maçamargó, adquirit en 1728 i la Carlània de Sedó i Riber, incorporades en 1729. Ignorem el perquè; de moment pensem que potser aquests lots importants foren els primers que es vengueren, o potser en els 20 anys que separen els dos còdexs es realitzaren permutes o vendes, car, d'altra banda, en el darrer document figuren propietats que no són en el *Libro de Raizes*. És una qüestió a estudiar.

De fet, i precisament perquè manquen aquestes grans propietats, la impressió que trobem de l'inventari per a vendre és que la cova posseïa únicament petites propietats, bé que de regadiu, algunes vinyes i oliveres, ubicades, pràcticament totes, a prop de la cova.

Amb les rendes que donaven aquestes propietats es pogué portar a terme la construcció de la gran església i la seva decoració interna, que restà inacabada fins a la restauració de la Companyia i que aleshores assolí unes expressions artístiques no plenament coherents amb el caràcter barroc del conjunt.

El P. Creixell estudià amb minuciositat la construcció d'aquesta església, cosa que ens permet, tot remetent-nos a la seva obra⁵¹, acabar aquesta breu i provisòria exposició.

49. Vegeu apèndix II.

50. Vegeu apèndix III.

51. Vegeu nota 43.

APÈNDIX I

El pare rector del col·legi de Sant Ignasi, Francesc Xavier Cabirol, demana al general de l'orde que sigui tota la Companyia la que es faci càrrec de les despeses de millorament de la Cova, com han fet els cartoixans, mercedaris i caputxins amb els seus propis records històrics.

ARSI. Arag. 23.I. fols. 199r–199v.

Reverendo in Xto. Pater.

P.C.A.

Cura ac gubernatio huius Collegii Minoresani, quae mihi licet indigno, comissa est, postulat; ut ea quae mei muneris sunt non omittam praecipue quando cura quae nos urget, non huic Collegio, aut Provinciae, sed toti Societati communis est.

Totam Societatem nostram venerari non dubito initiae Sanctitatis, qua Coelo terraeque illuxit sanctissimus P. N. Ignatius; et credo coerte, cordi esse omnibus iacta fundamenta tam divinae fabricae, solidata supra petram speluncae Minoresanae; quae adhuc hodie testem exhibet asperitatis illius severaeque poenitentiae, gemituum lacrymarum, orationis diuturnae, qua diu noctuque potius divinis, quam humanis vixit, extra se totus positus. Hic Sanctus P. N. Ignatius rudimenta prima didicit, quibus edoctus sapientissimam virtutis scholan orbi admirandam aperiret.

Ibi scripsit, adhuc rudis, aureum illum exercitiorum librum, a B.V. suggestum sese prebente triginta tribus in apparitionibus aspectanda. Ibidemque composuit divinum alium librum de Trinitate.

Hinc dubitandum non venit, rem esse totius Societatis illius ornatum, et tam sacram memoriam singulari cultu venerandam omnibus exhibere; ut vel suo exemplo coeteros doceat sacrum cultum, et quantum cordi nostrum omnium sit, cum communibus expensis voluerit exornari; quamquam omnem Societatem tangat, tam justa gratitudo in Sanctissimum Parentem, et sui veluti originem, ed cunabula illustra reddere, quae illustri decore vivit ibi accepto, et propagatur et prima ibi lineamenta duxerit, primosque radios emisserit sol iste clarissimus unde effusus orbem totum amplexus est.

Neque spes ulla efulget ab incolis, et si cultus sacrae speluncae addictus, et ob innumeram miraculorum multitudinem, quam de pulvere accepto, ex contritis lapidibus illius frequentissime experiuntur, devotissimis: Civitas, enim plebe

abundat, et quidem misera, et quod unum aut alterum nobilem enumerat ideo-que a sanctissimo nostro Padre electa, ut inter pauperes pauper latius exerceret. Miranturque saepe cum incolae tum advenae, tam sine ornatu nos hanc speluncam pati. Hinc minus famosa est, et quasi despecta, et fere a solis incolis visa; quae enim a Societate (ut aiunt) parum aestimatur, neque alios exhibet aut advocat ad sui venerationem. His justis omnium quaerimoniis et quasi dicteriis contra totam Societatem jactis, omnes satisfacere tenemur.

Ab aliis Religionibus, quae suo exemplo forse nos docent, ediscere possumus, quantum illis curae est, monumenta suorum Fundatorum, aliorumque sanctorum exornare magnifice, etiam publicis expensis. Non ignorat Paternitatem Vestram Carthusianos Patres foundationem regiam objecisse pro magna Carthusia; eo quod iudicarint religiosissimi illi Patres, locum ubi prima Religionis sua fundamenta iacta fuerant, non ab alio quorumdam (etiam Rege munificentissimo) quam ab ipsismet muniri, atque exornari debere; et quod sibi in gloriam agnoverint, et par esse, domum Matrem totius Religionis, non ab alienis muneribus externorum ali, sed propriis expensis filiorum. Deinde Patres de Beata Virgine de Mercede, qui bassim totius Religionis habent Barcinone, statutum [habent apud se, omnes priores illius Domus aliquid magnum adstruere, seu compone debere in tempore suae gubernationis, ultra stipendia accepta, et munera exhibita ab omnibus Religionis domibus; unde habent suam munificentissimam, atque in dies crescit eius ornatus: etenim Petres illi bene norunt, religiosissimum cultum inter homines ab extrinseco ornatu pendere quam maxime. Immo et documento nobis sunt ipsi Patres Capucchini, qui in Provinciali conventu Minoresae habito 4. octobris, anno 1664. Statuere communibus expensis, et erogatis undequaque eleemosynis, et nobiscum lite agere, et exornare magnifice speluncam quam ipsi sibi male maleriarunt, et nunc recens contendunt fuisse eam, in quam Sanctissimus Pater Noster Ignatius sanctitati initia posuerit, nullumque lapidem non movent, missis Romam, qui huius speluncae suae Sanctitati rationem reddant, suoque Generalissimo. Intendunt deinde nobis ad illud obstruere, sibi arrogando viam regiam, qua in sacram speluncam descenditur, pro qua litem agunt publice Barcinone sibi que curando enixe vicinos agros et praedia; nequid aliquando forte exercere valeamus, in cultum et ornatum illius antri sanctissimi. Hanc emulationem permisit dominus, uti credo (quod etiam iudicant seculares de Societate benemeriti) ut pietas nostra erga Speluncam excigaretur. Hucusque fere sopita.

His, igitur comosus Collegium istud Minoresanum rem totam proposuit

Congregationi nostrae Provinciali, habita Barcinone, 19 aprilis 1669: et omnibus visum fuit, nemine discrepante, proponi debere Reverendo Admodum Patri Nostro Generali, ut in nostras preces descenderet, ortarique dignaretur omnia Societatis Collegia, ut pro una vice tantum eleemosynam pro cujusque arbitrio et pietate elargiantur. Rem hanc appetam volui Reverentiae Vestrae quam similiter rogamus demissi, ne in re tanti momenti, et pietatis, pro totius Societatis nomine, et gloria Sanctissimi Patris Nostri Ignatii, cooperari desinant. Sic enim tum paupertati, tum pietati, tum etiam venerationi tam sacrae spe-lluncae subveniat. Rem totam in desiderium nostrum incidere expectamus de benignitate, et pietate Vestrae Reverentiae ad maiorem Dei gloriam. Sanctis sacrificiis et orationibus Vestrae Reverentiae nos saepius commendari rogamus, et ut Reverentia Vestra nos omnes tanquam servos agnoscat in posterum, et me praecipue omnium minimum.

Valeat V. R^a. Minorissa 14 Septembris año 1669.

Servus in Christo Rae. Vae.

Franciscus Xaverius Cabirol.

APÈNDIX II

Dos models de documents referents al cobrament de les rendes de la Cova de Manresa després de l'expulsió:

APC. AC. OB.94, f. 235r

Administracion de Rentas de las temporalidades de la Cueva de S. Ignacio de la Ciudad de Manresa á cargo de Enrique Enrich. Estado que manifiesta el que tienen del Mes de Mayo de 1786--

CUEVA DE SAN IGNACIO DE LA CIUDAD DE MANRESA.

Cuenta que Yo Enrique Enrich Administrador de las rentas de temporalidades de la Cueva de San Ignacio de la Ciudad de Manresa Principado de Cathaluña doy de lo que han producido en el Mes de Mayo de este año 1786 resultas del mes anterior, con noticia de lo que importan todas las rentas, lo que se ha cobrado à cuenta, lo que en debitos en primeros Contribuyentes, y lo satisfecho, y pagado de ello.

Total. Cobrado. Debitos.

No. 1. Alcance de la cuenta antecedente.

Primeramente me hago cargo de 50648.5 los mismos que resultaron de alcance à favor de las temporalidades en la cuenta del mes de Abril de 1786

50648.50 ----- 0653.1-Ac

Rentas del mes de Mayo de 1786--

No. 2. Reditos de Censales.

Cargome 2021. que es Rdo D. Antonio de Mayo debe en 1.º de Mayo por reditos del Censal que

2021.00 ----- 0000.00

Idem 2059. que es Rdo D. Antonio de Mayo debe en 1.º de Mayo por reditos del Censal que

2059.00 ----- 0000.00

Idem 2020. que es Rdo D. Antonio de Mayo debe en 1.º de Mayo por reditos del Censal que.. La satisfecho.

50200.00 ----- 40200.00
60923.50 ----- 40533.1-5

APC. AC. OB.91. f. 300r

380

Don Juan [†]Juanico de Tuamícotenac

Depositario General de los Caudales que produce el embargo, administracion, y destino de los Bienes, que pertenecian à los Regulares de la Compañia del nombre de Jesus en estos Reynos, y Dominios de S. M.

HE recibido del Señor Inaúque Anúch, Administrador de las Rentas de lo Regulares Compulsos de la Cueva Santa de Manacera. [†] Suaventa y tres mil trescientos cinquenta y ocho x y veinte y dos más de vellon, equivalentes à quatro mil, trescientos y una libras de Audios, que dice entrega, por la venta de diez y siete fincas, pertenecientes à la Compañada Cueva. — — — — — cuya cantidad puso en poder de el Tesorero del Convento, y Párroco de Ca-

thaluña, Sr. Thomas de Gonzalez — segun lo verificó por el recibo interino que se me ha presentado, y dió à su favor en la misma Cueva de Párrroco en diez de mayo presente. — — — — — el que he recogido para pasarlo original al Contador de Intervencion de esta Depositaria D. [†] Domingo de Marcolata, para que le siga al citado Tesorero del Convento el cargo correspondiente hasta verificar su reintegro, como está prevenido en la Real Cedula expedida en dos de Mayo de el año pasado de mil, seiscientos setenta y siete. — — en cuyo caso le ha de restituir, sin que à mí me resulte nuevo cargo, por tenermele hecho formalmente en virtud de ésta; en la que ha de poner el Visto-Bueno el Señor Director General, tomando la razon de ella el expresado Señor Contador. Madrid. seis de Junio de mil seiscientos setenta y siete.

130358. P.º y 22. m.º.º.º.

Juan Juanico de Tuamícotenac

omó razon.

Visto-Bueno.

290 de Marcolata

Tambor

Noticias

APÈNDIX III

Propietats de la Cova de Manresa en febrer de 1770.

PARTIDA (o propietat)	EXTENSIÓ	CLASSE	TERME MUNICIPAL	VALOR TOTAL (en lliures)	CÀRREGA IRRED. (en lliures)	VALOR LÍQUID (en lliures)	RENDA ACTUAL (en lliures)
Heredad Casas (casa, corral, eral)	6 q.6 c. 9 q. 18 q. 4 q.	secà vinya em bosc	S.Vicent de Castellet	2396	396 13s 4d	2328 6s 8d	
Alsina Grossa	1 j.1/4	regadiu	Manresa	700	10	690	16
Colomer	1 j.1/2	regadiu	Manresa	950	6 13s 4d	943 6s 8d	31
Pelech	1 j.1/2		Manresa	750	20	730	25
Camp sota Sta.Cova	2 j.1/2	regadiu	Manresa	1500	220 8s 4d	1329 11s 8d	503
Puig Berenguer	1 j.1/2	regadiu	Manresa	815	28 6s 8d	786 13s 4d	29
Hera del Oguet	1 j.	regadiu	Manresa	515	20	495	16
Soncar	1 j.3/4	regadiu	Manresa	800		800	26
Viladordis	2 j.1/2	regadiu	Manresa	1210	20 11s 1d	1189 8s 11d	33 10s
Viladordis	1 j.	regadiu	Manresa	475	16s 8d	474 3s 4d	12 5s
Viladordis	1 j.1/2	regadiu	Manresa	650	6 13s 4d	643 6s 8d	17 5s
Viladordis	3/4 j.	regadiu	Manresa	285	6 13s 4d	278 6s 8d	7
Viladordis	3/4 j.	regadiu	Manresa	410	3 6s 8d	406 13s 4d	10 5s
Prop San Marcos	2 c.	hort	Manresa	120	1 11s 4d	118 6s 8d	3 10s
Fon de Fans	2 c.	hort	Manresa	45	1 2s	43 18s	2 10s
Capuchinos	3 c.	hort	Manresa	57	3 6s 8d	53 11s 4d	2 10s
Mas d'en Pla	1 j.1/2	regadiu	Manresa	900		900	20
Fon de Fans	1 j.1/2	vinya	Manresa	355	5 11s	349 9s	1
Viladordis	7 j.	vinya	Manresa	1100	5	1095	1
Ullagas	1 j.1/2	vinya.oliv.	Manresa	500	26 13s 4d	473 6s 8d	1
Cussa	2 j.1/2	vinya.oliv.	Manresa	350	2 10s	347 10s	1
Trullols	3/4 j.	regadiu	Manresa	307 14s 1d		307 14s 1d	12
Guix	1/2 j.	regadiu	Manresa	296 14s 4d		296 14s 4d	10
C. Escondidas		immobiliär.	Manresa	721 14s	8 1s 2d	513 12s 10d	21
C. Escondidas		immobiliär.	Manresa		5s 6d	376 12s 5d	12

Abreviatures: q.= quarteres - c.= cortale - s.= sueldos - d.= dineros - j.= jornals

Font: Extracte de l'Estat General de les propietats de la Cova de Manresa. Febrer 1770. APC AC. OB.94. fols. 1r-9r.

